

ELS ERRORS MORFOLÒGICS EN LA TOPONÍMIA. EL CAS DE Cerdanyola AL Vallès

Miquel SÁNCHEZ

0. INTRODUCCIÓ

El manteniment i la incorporació de formes incorrectes per representar els sons dels topònims en documents escrits, en rètols de camins i vies i en la cartografia constitueix una de les formes principals d'alteració dels noms de lloc.

La manca de respecte a la toponímia històricament documentada, la trobem en tota mena d'instàncies, tant privades com públiques. Malauradament, amb la desaparició dels pagesos de tantes contrades tradicionalment agrícoles, molts d'aquests noms s'han perdut o s'han transformat en altres fonològicament semblants, però morfològicament diferents en una mena d'allò conegut pels filòlegs com "afinitats de sons i formes, amb significats diferents".

1. EL TOPÒNIM CERDANYOLA AL LLARG DE LA HISTÒRIA (s. X-XX)

El primer esment documental que tenim del topònim que dona identitat col·lectiva al terme i vila de Cerdanyola és de l'any 956, amb la forma llatina "Cerdaniola", transformada posteriorment a Cerdanyola, Serdanyola i Sardanyola, amb les corrupcions castellanitzades de Cerdañola, Serdañola i Sardañola, ran la Nova Planta, segons la següent distribució temporal:

<u>Anys</u>	<u>Forma dominant</u>
956-1296	Cerdaniola
1297-1634	Cerdanyola
1634-1705	Sardanyola/Serdanyola
1705-1805	Sardanyola/Cerdañola
1805-1880	Cerdañola/Serdañola
1880-1915	Serdañola/Sardañola
1915-1934	Sardanyola
1934-1939	Cerdanyola del Vallès
1939-1978	Sardanyola
1978-1998	Cerdanyola del Vallès

2. ALTRES TOPÒNIMS DEL TERME DE CERDANYOLA

Voldria ara esmentar uns quants errors més en aquesta toponímia menor que ens és pròpia de la contrada vallesana i particularment de la serra de Collserola. Es tracta dels quatre següents: “serra d’en Fotja”, “turó de Valldaura”, “coll i turó de la Torrefera” i “torrent de Can Coll”. Aquests topònims surten escrits incorrectament unes vegades en els rètols d’informació boscana i d’altres en la cartografia oficial o en els llibres i publicacions relacionats amb el Collserola. Afegirem també un esment a “Canaletes” i “Riera de Sant Cugat”.

- 2.1. **Turó, serra i torrent de ”Fotja”**: Aquest topònim ha estat recollit correctament per la cartografia metropolitana, primer en castellà i després en català. També Jaume Mimó (1950:56), l’Editorial Alpina (1976) i la *Gran Geografia Comarcal de Catalunya* (vol. 6, any 1982, p. 127) mantenien aquesta forma. Contràriament, ara, els nous rètols del Parc de Collserola, han decidit rebatejar l’indret amb la forma “**Fotjà**”, errònia i aliena a la contrada. Fotja és un ocell dels estanyes, com una mena de polla; també és un “sot d’aigua i fang”. El mot prové del llatí FÓDÈRE, cavar. Probablement, procedeix del verb fotjar, val a dir, “furgar, gratar la terra”. Contràriament, “Fotjà” no ha estat mai coneguda a la contrada.
- 2.2. **Turó de Valldaura** (422 m): És força conegut i de fàcil identificació. Doncs bé, darrere el restaurant dit “Forat del Vent” hi ha uns rètols del Parc de Collserola on, assenyalant el caminet de carena que mena vers el Portell de Valldaura, s’escriu “turó de Valldaura”. Atenció: Cal no confondre el Portell de Valldaura –al qual adrecen els indicadors– amb el Turó de Valldaura. Són accidents propers, però diferents.
- 2.3. **Turó i coll de la Torrefera**: Recollits correctament a la cartografia de l’Alpina i de l’antiga Corporació Metropolitana, ens ha estat rebatejat recentment, l’any 1993, en el “*Mapa comarcal de Catalunya 1:50.000, Vallès Occidental-40*”, editat per l’Institut Cartogràfic de Catalunya, com a “*turó de la Torreferrera*” i “*coll de la Torreferrera*”. Des de l’any 1441 trobem capbreus on surten el bosc, el puig i el sot de la “Torrefera”. És un topònim fàcil de documentar. Mai no hi ha hagut cap Torreferrera al Collserola, topònim potser més proper a Lleida que al Vallès. Greu error sorgit a Barcelona, consolidat a la cartografia oficial recent, que caldria reparar quan abans millor.
- 2.4. **Torrent de Can Coll**: I, finalment, anirem a raura a la fita màxima del nou modernisme batejador, el dit *torrent de Can Coll*, abundantment repetit als rètols informatius, de resultes de la creació recent, a la carretera de Cerdanyola a Horta, d’una “*Àrea de lleure del torrent de Can Coll*”, també mal anomenada. Si bé és cert que els torrents solen prendre el nom del lloc per on passen i, en aquest cas, així ho fa el torrent de Valldaura al llarg de la seva cursa quan és anomenat, successivament, torrent de Can Cerdà, de Can Codina, de Canaletes i antigament de Cerdanyola, el cert és que mai no ha estat conegut com a torrent de Can Coll i això ha estat així perquè ja existia –i existeix– un torrent dit de Can Coll, el qual neix sota del turó de Can Castelló, travessa la finca de Can Coll, passa per la Teuleria, entre la masia de Can Coll i la Granja Flor de Maig (antic Can Bramona) i desguassa al torrent de Valldaura, prop d’on s’ha bastit l’àrea de lleure esmentada. El problema no seria massa important, si hom aplica per extensió el topònim a l’indret. L’error radica en el fet que, de mica en mica, el torrent de Can Coll quedarà sense nom i el torrent de Valldaura, al seu pas per aquest indret, quedarà rebatejat, erròniament, com a torrent de Can Coll. I embolica que fa fort.
- 2.5. **Canaletes**: El vell cognom barceloní, esdevingut topònim cerdanyolenc des del segle XVI, amb la masia Can Canaletes i amb el torrent i lloc de Canaletes, ha servit ara per

batejar un nou barri d'estatges. Tanmateix, un rètol de carretera, d'aquest any, damunt la N-150, assenyalava erròniament "Canaletes" enlloc de "Canaletes". Nova errada a corregir.

2.6 Riu Major: Entre els segles X-XVIII aquesta cursa d'aigua que travessa tres termes, Sant Cugat, Cerdanyola i Montcada, era coneguda amb el topònim únic de Riu Major. En els darrers dos segles, Riu Major ha desaparegut substituït per "Riera de Sant Cugat". Malgrat algunes temptatives, no ha estat possible recuperar el vell topònim perdut. Per altra part, s'ha de foragitar la forma "Riera Major", apareguda des de fa dos anys en alguns rètols locals i documents municipals, per ser aliena a la veritat històrica. Riu Major i Riera de Sant Cugat són els dos topònims abastament documentats, però no "Riera Major" que és una corrupció formada per la barreja dels dos que són correctes.

El problema dels topònims menors pot semblar també un problema menor per a tots nosaltres, però molts problemes seriosos van començar sent problemes menors i si no ens plantejem, també seriosament, la recuperació dels signes d'identitat i dels trets històrics que conformen les comunitats locals, anirem a raure a aberracions com aquella que a l'altra banda de la partió anomenen "Pirineus Orientals" enlloc de Rosselló o Perpignan enlloc de Perpinyà. Pensem que els defensors de la Ñ ja estan repintant, al Collserola, tot el que troben pel davant.

3. ELS ERRORS A LA CARTOGRAFIA

3.1. Mapa provincial "Comarcas - Barcelona" (1976)

Editorial Alpina. Granollers, 1976

Surten 10 topònims locals: Sardanyola, Bellaterra, Universidad, R. Sec, C. Fatjó, Riera S. Cugat, Montflorit, La Flor de Maig, S. Iscle i Valldaura.

El nom del poble, Cerdanyola, surt amb la grafia imposada durant el franquisme i el de la universitat surt en castellà.

3.2. Mapa Telstar d' "Area Metropolitana de Barcelona" (1976)

Ediciones Telstar. Barcelona, Estudios y Realizaciones Cartográficas.

Recull molt pocs topònims. En total, quinze. Són els següents: Cerdanyola, Urb. Bellaterra, C. Miró, Universidad Autonoma, Rio Sec, C. Fatjó, Castillo Sant Marçal, El Castell, Colonia Serraparera, Farigola, C. Codonyers, Montflorit, La Flor de Maig, S. Iscle i Valldaura.

3.3. Mapa comarcal "Vallès-Maresme" (1979)

Editorial Alpina. Granollers 1979

Hi ha 21 topònims locals i cap error. Són aquests: Cerdanyola del Vallès, Bellaterra, Universidad Autònoma, R. Sec, Farigola, C. Fatjó dels E., El Castell, C. Costa, C. Fatjó, R^a de S. Cugat, Canaletes, C. Coll, Sta Mria. de les F., C. Codonyers, La Flor de Maig, C. Catà, S. Iscle de les Feixes, C. Cerdà, Hogar Juan XXIII, Cementerio del N. i Valldaura. Tanmateix, aplega tots ells en forma catalana, llevat de tres que escriu en castellà: "Universidad Autonoma", "Cementerio del N." i "Hogar Juan XXIII".

3.4. Ortofotomapa de Catalunya 1:25.000 (1992)

Institut Cartogràfic de Catalunya. 1a edició: juliol 1992

Topònims:

Mapa 392-2-2: Turó de Can Camps, Bellaterra, Terranova, Can Miró i Universitat Autònoma de Barcelona.

Mapa 420-2-1: Cerdanyola del Vallès, Bellaterra, Terranova, Can Domènec, Universitat Autònoma de Barcelona, Can Fatjó dels Aurons, Autopista del Mediterrani, Can Costa,

Castell de Sant Marçal, Can Planes, Serraperera, Cordelles, Riera de Sant Cugat, Montflorit, Can Canaletes, Can Castelló, Puig de la Guàrdia, Can Codina, Can Coll, Can Fatjó, Turó de Torreferrera, Serra d'en Masriera, Can Cerdà, Turó d'en Cerdà, Serra d'en Ferrer, Serra d'en Gatell, Serra d'en Fotja, Turó de Valldaura i Turó del Maltall de Magarola.

Mapa 421-I-I: Cerdanyola del Vallès, Riu Sec, les Fontetes, Riera de Sant Cugat, Bosc de Canaletes, Can Catà i torrent de Sant Iscle.

Els errors més cridaners són els tres topònims, situats dins del Collserola, de Can Fatjó, Can Castelló i Can Costa, correctes de morfologia, però erronis d'ubicació ja que la situació correcta és fora del Collserola, al costat de la Riera de Sant Cugat. Errònia també la forma "Torrefarrera" (correcta: Torrefera) ja esmentada al punt 2.

3.5. Mapa comarcal de Catalunya 1:50.000. Vallès Occidental - 40 (1993)

Institut Cartogràfic de Catalunya, 1a edició: novembre 1993.

Aplega els 48 topònims següents del terme: Cerdanyola del Vallès, Can Jeroni Martí, Turó de Can Camps, Bellaterra, Terranova, Universitat Autònoma de Barcelona, Can Domènec, Can Miró, Can Fatjó dels Aurons, Can Fatjó dels Xiprers, Serraperera, Ca n'Altaió, Castell de Sant Marçal, Can Planes, Riu Sec, Can Magí, Can Costa, Can Fatjó del Molí, Turó de Guiera, Turó de les Fontetes, Riera de Sant Cugat, Santa Maria de les Feixes, Can Codonyers, Can Castelló, Montflorit, Turó de Ca n'Oliver, Can Canaletes, Bosc de Canaletes, Can Coll, Puig de la Guàrdia, Torre Cendrera, Torrent de Can Coll, Can Coll, Can Codina, Serra de Llagat, Turó de Torreferrera, Coll de la Torreferrera, Can Cerdà, Turó de Can Cerdà, Sant Iscle de les Feixes, Serra d'en Gatell, Torrent d'en Fotja, Torrent de Sant Iscle, Serra de la Ventosa, Torrent del Cargol, Cementiri del Nord, Turó del Maltall de Magarola i Portell de Valldaura.

De tots ells, cal destacar els tres errors principals (recollits al punt 2). El primer d'ells, anomenar turó i coll de la Torreferrera (topònim aliè a la contrada) al que, de sempre, ha estat Torrefera. El segon, anomenar "torrent de Can Coll" al que tots coneixem com "torrent de Can Codina". Aquest error neix en la retolació incorrecta feta pel Patronat del Collserola al lloc anomenat "Àrea de lleure del torrent de Can Coll" (any 1991), la qual ha estat traspasada ja a la cartografia oficial. I el tercer, anomenar Can Castelló, el que realment és el "Turó de Can Castelló"; el topònim Can Castelló, referit a la masia, hauria d'ésser situat en un altre lloc, força distant, tocant la carretera BP-1413.

S'ha d'assenyalar també que la mateixa autoritat, l'Institut Cartogràfic, en un document (ortofotomapa) utilitza una forma "Serraperera" i en un altre (aquest mapa comarcal i l'atles topogràfic) utilitza una altra forma "Serraperera". La diferència és mínima, però hi és. A Cerdanyola, els rètols d'aquest barri han estat, de sempre, els de "Serraperera".

3.6. Atlas topogràfic de Catalunya (1995)

Institut Cartogràfic de Catalunya. Enciclopèdia Catalana.

Vol. 1. Escala 1:50.000. Barcelona, 1995.

En línia amb les anteriors publicacions de l'Institut Cartogràfic, aplega els 48 topònims ja recollits en el *Mapa Comarcal*: Cerdanyola del Vallès, Can Jeroni Martí, Turó de Can Camps, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, Can Domènec, Serraperera, Ca n'Altaió, Can Miró, Terranova, Can Fatjó dels Aurons, Castell de Sant Marçal, Can Planes, Riu Sec, Can Fatjó dels Xiprers, Turó de les Fontetes, Parc Tecnològic del Vallès, Can Fatjó del Molí, Turó de Guiera, Can Costa, Riera de Sant Cugat, Montflorit, Turó de Ca n'Oliver, Santa Maria de les Feixes, Can Codonyers, Can Castelló, Can Canaletes,

Bosc de Canaletes, Can Coll, Puig de la Guàrdia, Torre Cendrera, Can Codina, Torrent de Can Codonyers, Torrent de Can Coll, Serra de Llagat, Sant Iscle de les Feixes, Turó de Torreferrera, Coll de la Torreferrera, Can Cerdà, Turó de Can Cerdà, Cementiri del Nord, Serra d'en Gatell, Torrent d'en Fotja, Torrent de Sant Iscle, Serra de la Ventosa, Torrent del Cargol, Portell de Valldaura i Turó del Maltall de Magarola.

CONCLUSIONS

Amb la recuperació de l'autonomia catalana, s'han corregit moltes grafies incorrectes o castellanitzades, començant pel topònim del municipi.

Tanmateix, persisteixen molts errors morfològics encara en la cartografia, en els rètols muntanyencs i en alguns llibres i publicacions, alguns d'ells de recent alteració.

He insistit en la cartografia, per ser documentació pública molt determinant per la conservació dels topònims i també per l'alteració morfològica i/o el manteniment d'errors toponomàstics.

BIBLIOGRAFIA

COLL, X., *Gran Barcelona. Collserola (Tibidabo)*. Editorial Alpina. Granollers, 1976.

MIMÓ, J., *Coses de Cerdanyola*. Cerdanyola, 1950.

SÁNCHEZ, M., *La toponímia de Cerdanyola*. Cerdanyola, 1984.

SÁNCHEZ, M., *Història i toponímia de la Vall Moronta, Campus...què?* U.A.B., p. 18.

SÁNCHEZ, M., *Respectem la toponímia*, *El 9 Nou*, Sabadell, 18-6-97, p. 11.